

Kial oni mensogas

Pri tio rakontas malnova ĉina fabelo.
Fabelojn ŝatas homoj sen diferenco de la aĝo.
Fabelojn ni rakontos vin en Ĉeĥa paradizo en vilaĝo Skokovy.
Nun ni diros al vi nur la saĝan finon de la ĉina fabelo:

La homoj mensogas pro amo.
La homoj mensogas pro timo.
La homoj mensogas pro profito.

En Skokovy ni trovis la kvaran kialon, kial homoj mensogas:
Por amuzi, por ridi.

Tri artikoloj el JUNA AMIKO – internacia Esperanto-revuo de ILEI por lernejoj kaj komencantoj junaamiko@esperanto.hu

Humuraĵo el kolekto de Dieter Berndt

La telefono eksonoris. Malgranda Paŭlo prenis aŭdilon kaj diras: „Paĉjo ne estas hejme, ankaŭ panjo ne estas. Estas ĉi tie nur mi, avino kaj kato. La avino malbone aŭdas, kato ne parolas kaj kun mi vi parolu nur esperante. Ĝis!“

De kie devenas la nomoj de valutoj?

Komuna valuto de Eŭropa Unio *EŬRO* videble devenas el la nomo de kontinento Eŭropo. Sed de kie venas aliaj nomoj? Estas interese iom „detektivi“.

Kelkaj nomoj devenas de la bildo sur iu flanko (averso / reverso) de la moneto. Plej konataj estas *KRONO*, simbolo de reĝa potenco, ekzemple en Ĉeĥio, Slovakio, Danio, Norvegio, Svedio... Reĝan potencon simbolis ankaŭ leono sur ŝildoj de militistoj. Rigardu rumanan *LEI* kaj bulgaran *LEVO*. La portugala *ESKUDO* signifas ŝildon. La monero ofte surhavas krucon, simbolon de kristanismo. De tio devenas nomo de brazila *KRUZEJRO*, aŭ malnova aŭstra *KREJCERO*. Ofte portreto de la reĝo ornamis moneron. Jen la deveno de la hispana *REALO*, ekzemple.

Nomo de la mono venas de oro, el kiu komence oni monerojn faris, aŭ de la marko, kiu atestis pri konstanta valoro de la metalo: *ZLOTO* en Pollando, *GULDENO* en Nederlando, *AŬRO* en Islando, *MARKO* en Germanio kaj Finnlando.

La ganaa *CEDO* signigas konkon – iama pagilo.

Mono ricevas sian nomon de la landonomo, kiel ni jam vidis ĉe *EŬRO*: *FRANKO* en Franklando, *SOMALO* en Somalio, *MONGO* en Mongolio, *BOLIVANO* en Bolivio ktp.

La nomo povas ankaŭ montri pezon de la metalpeceto, kiel ekzemple itala *LIRO* kaj brita *PUNDO*, same hispana *PESETO*.

Fine, *TALERO (DOLARO)* sian nomon ricevis de la germana produktoloko en la 16-a jarcento: *Joachimsthal*. La signifo de la vorto talero: aĵo el Joachima valo.

Ĉu vi scias de kio venas la nomo de via mono? Se jes, skribu al ni. Ni tre scivolas.

Zoltan Kurucz,
Hungario.

El ludilo medicina instrumento

Hipokrato rimarkis, se li alpremas orelon al la brusto de malsanulo, li povas bone aŭdi batadon de la koro. Dum du mil jaroj medicinistoj nenion ŝanĝis kaj esploris kiel li.

Sed en la jaro 1816 profesoro de medicina fakultato en Parizo René-Teophile-Hyacinthe Laënnec ekhavis ideon, kiun donis al li la hazardo. Sur la strato li vidis ludi knabojn kun tubo. Ili frapetante ĉe unu ekstremo sendadis signalon unu al la alia. La tubo bone kondukis brueton. Laënnec ekmeditis kaj tuj ĉe unua malsanulo volvis tubon el paperfolio kaj aŭskultis per ĝi la koron. Kun surprizo li tre bone aŭdis korbatojn.

Tiam li eĉ ne pensis, ke li inventis unu el plej gravaj instrumentoj de la medicino – stetoskopon.

Elizabeta Rajtmár,
Hungario.

RAKONTOJ PRI AFANTI - ĉinaj popolaj rakontoj

Mono kaj justeco

Foje la reĝo demandis al Afanti: „Afanti, se antaŭ vi estus mono kaj justeco, kiun el ili vi elektus?

„Mi elektus monon,“ respondis Afanti.

„Kiel, Afanti!“ miris la reĝo. „Se estus mi, mi certe volus justecon, absolute ne monon. La mono estas nenio valora, sed justeco estas malfacile trovebla.“

„Oni volas tion, kio al li mankas, via moŝto,“ klarigis Afanti.

Morti du tagojn pli frue ol vi

Pri Afanti oni diris, ke konas aŭguri. Iun tagon Afanti diris ŝerce al la ĉefministro, ke li mortos morgaŭ. La sekvan tagon la ĉefministro falis de sur ĉevalo kaj efektive mortis. Kiam la reĝo tion eksciis, li ekkoleris kaj tuj sendis soldatojn kapti Afantin.

Poste li kolere demandis: „Afanti, mia ĉefministro mortis pro via aŭguro, do, se vi ne antaŭdiros al mi, en kiu tago vi mem mortos, vi ricevos severan punon.“

„Mi bedaŭrinde ne scias tion precize,“ respondis Afanti. „Mi nur scias, ke mi mortos du tagojn pli frue ol vi.“

Aŭdinte tion, la reĝo pensis, ke plej sekure por li mem estus lasi Afantin vivi kiel eble plej longe. Tial li liberigis Afantin.

Turbano

Afanti promenis sur strato portante sur la kapo turbanon grandan kiel korbo. Lin renkontis iu, kiu petis: „Sinjoro instruito, bonvolu helpi al mi legi ĉi tiun leteron.“

Afanti repondis: „Mi ne konas eĉ unu literon kaj tial mi ne povas legi la leteron.“

La petinto ege miris kaj plu demandis: „Sed vi havas tiel grandan turbanon! Ĉu vi vere ne povas legi leteron?“

Afanti malvolvis la turbanon de sia kapo, volvis ĝin ĉirkaŭ la kapo de la homo kaj respondis: „Bone! Bone! Se vi kredas, ke sub granda turbano kuŝas ĉioscio, vi mem provu, ĉu vi nun povas legi leteron.“

Ĉina Esperanto-eldonejo Pekino 1982.

Tri rakontoj el la libreto : LA MONDO RAKONTAS,

**kompilis Theodor Kilian
(Osvětový dům v Třebíči el jaro 1970)**

Bona solvo

Ŝahpur Sosani estis reĝo de Persio kaj vivis en la 4-a jarcento. Kiam li estis ankoraŭ knabo, li aŭdis tage bruon ekster la kortego. Li demandis siajn korteganojn, kio okazas. Ili respondis: „Urbanoj pasas la ponton, kiu estas apud kortego. Ĉar la ponto estas tro mallarĝa, pasantoj inter si insultas, disputas kaj krias.“

La juna reĝo tion pripensis kaj diris: „Kian konsilon vi povas doni al mi por forigi la malhelpon?“

Unu el la korteganoj respondis: „Starigu ĉe la ponto soldatojn kaj ili reguligu la transiradon.“

La konsilo ne plaĉis al la juna reĝo: „Iu el la pasantoj povus havi urĝan aferon kaj la deĵoranta soldato povus malhelpi lin, ke li ne atingus sian celon.“

„Do, kio estas farota laŭ la opinio de Via Reĝa Moŝto?“ demandis altranguloj kun respekta voĉo.

„Oni tuj ekkonstruu duan ponton: unu ponto servos al la pasantoj irantaj tien, la alia ponto por irantoj reen.“

Tiel ordonis reĝo Ŝahpur Sosani kaj la kontenta urbanaro laŭdis lian saĝon.

El persa lingvo kontribuis Bahman Ŝidani
Teheran, Irano.

Trezoro

Haĝi Mehmet estis tre riĉa viro. Antaŭ sia morto li venigis al sia lito siajn tri filojn. Ili estis junaj kaj fortaj. La maljuna patro diris: „En nia ĝardeno estas granda trezoro, iru kaj serĉu ĝin!“

„Sed la ĝardeno estas granda, en kiu loko la trezoro troviĝas?“ demandis la filoj.

La patro respondis: „Ne, tion mi ne diros al vi. Trafosu la tutan ĝardenon kaj vi certe la trezoron trovos.“

La patro mortis. Post lia enterigo la filoj ekfosis. La tutan ĝardenon jam trafosis, sed la serĉatan trezoron ili ne trovis. Por ke ilia laboro ne estu tute vana, ili semis grenon en tiu bone preparitan grundon. Post kelkaj monatoj riĉa rikolto rekompencis ilian laboron. Tio ripetiĝis multajn jarojn, ĝis ili fariĝis riĉuloj. Nur nun ili ekkomprenis, ke la trezoro, pri kiu parolis la mortanta patro, ne estas oro, sed laboro.

El la turka lingvo kontribuis Mehmet Hulusi Haĝi Mustafa
Aidin, Turkio.

Juĝisto kaj ostro

Promenante laŭlonge de la marbordo, du viroj trovis ostron kaj komencis disputi pri ĝi.

„Mi ĝin vidis unua, do, ĝi apartenas al mi!“ diris unu el viroj.

„Mi levis ĝin kaj tiel ĝi apartenas al mi!“ diris la dua.

Dum ili kverelis, preterpasis juĝisto kaj ili petis lin, ke li juĝu la aferon. La juĝisto konsentis. Sed antaŭ ol doni sian decidon, li diris: „Promesu, ke vi estos kontentaj, kiel ajn mi decidos.“

La viroj promesis. Tiam diris la juĝisto: „Ŝajnas al mi, ke vi ambaŭ povas pretendi la ostron; do, mi egale dividos ĝin inter vi.“

Malferminte la ostron, la juĝisto rapide englutis ĝin kaj poste li tre solene donis al ĉiu viro unu el malplenaj konkoj.

„Sed vi manĝis mem la ostron,“ ekkriis viroj.

„Ho, tio estas mia honorario je mia juĝo en proceso,“ diris la juĝisto, „sed mi dividis tute juste inter vi ĉion, kio restis.“

El la angla kontribuis Wilmfred E. Carter
Bradford, Yorks, Britio.

Humuraĵoj kaj proverboj el „Litova Stelo“ 2001 - 2002

Atendejo

Virino aĉetis novan ŝrankon. Baldaŭ ŝi telefonis al firmao, kiu konstruis ĝin, ke ŝranko ne estas en ordo. Venis muntisto kaj virino eksplikas al li: „Apud domo estas fervoja linio kaj ĉiufoje, kiam preterpasas trajno, unu el ŝrankpordoj malfermiĝas.“

Ĝus venas denove trajno kaj la muntisto mem vidas: unu pordo mem malfermiĝas. Li esploras seruron, sed ne trovas difekton. Li pripensas kaj diras: „Bone, mi eksidos en la ŝrankon, vi fermu la pordon kaj kiam venos sekva trajno, mi rigardos interne, kio okazas.“

Dirite, farite. La virino apenaŭ fermis la ŝrankon, kiam eksonas ŝlosilo en loĝeja pordo. Neatendite frue revenas de oficvojaĝo ŝia edzo. Li salutas mirigitan edzinon, ekvidas novan ŝrankon, alpaŝas por pli bone rigardi ĝin... malfermas la pordon kaj tie sidas nia muntisto. Edzo konsternite demandas: „Kion vi faras ĉi tie?“

„Mi atendas la trajnon.“

Sen interpretisto

En prerio renkontis surĉevale indiano kaj vakero. Inter ili okazis jena „konversacio“: La indiano montras per unu fingro al la vakero. Tiu levas du fingrojn de dekstra mano alten. Poste la indiano kunmetas ambaŭ manojn, kvazaŭ ili simbolus pinton, kiu direktas ĉielen. Fine la vakero faras per unu mano serpentuman movon. Post tio ili disrajdas.

Vespere vakero rakontas al sia edzino: „Hodiaŭ en prerio mi renkontis indianon, kiu diris al mi: *Mi mortpafos vin!* Sed mi respondis: *Antaŭe mi forpafos vin dufoje!* Post tio la indiano diris: *Mi petas pardonon!* Kaj mi respondis: *Prefere serĉu vojon por eskapi de mi!*“

Preskaŭ samtempe indiano rakontas al sia edzino: „Hodiaŭ en prerio mi renkontis vakeron kaj mi demandis lin: *Kiel vi nomiĝas?* Li respondis: *Kapro.* Do, mi demandis: *Ĉu Montara Kapro?* Sed li diris: *Ne, Akva Kapro.*“

Trezoro de arabaj kaj islamaj proverboj

Beduinaj spertoj:

Ne malplenigu vian akvosakon je ekvido de miraĝo.

Lasu flanken kion vi aŭdas, ne kreu ĉion kion vi vidas.

Se vi loĝas en urbo, neforgesu jenajn konsilojn:

Kontraŭu al ministro, sed neniam al lia pordisto.

Se reganto estas tirano, la juĝisto servas kiel pendumisto.

Kaj tio eble estas tiel ke:

Se hazarde vi trovas unu juĝiston en paradizo, vi trovos du en infero.

Nun kosideru:

Malriĉo estas robo el fajro.

Malriĉulo kuranta en la strato, devus esti sur vojo en servo al riĉulo.

Kaj pri la amo?

Virinoj povas kaŝi sian amon kvardek jarojn, tamen sian malamon ne pli ol unu horo.

La diablo ne tute konsentis pri tio, kiam li deklaris:

Mi estas instruisto de viroj kaj lernanto de virinoj.

Eble oni ŝatus ekscii, ke:

Toleremo estas ankaŭ malavaro.

Gajeco estas ora manpremo.

Se vi ne povas esti stelo sur ĉielo, estu kandelo sur la tero.

Ne ĵetu sagojn de malbena al via malamiko, ĉar eble vi trafos vian amikon.

Kiso sen amo bruligas lipharojn.

Unu libera homo povas liberigi tutan urbon.

Hussain Al-Amily, Britio.

Tri artikoloj el LITERATURA FOLIO V e s p e r t o

de Apáti Kovács Béla,
Hungario.

Promeno en la zooĝardeno

Malgranda Manjo iris al zooĝardeno kun sia avo.

Divenu, kiujn bestojn ili vidis.

Apud la pordego estis tre interesa besto. Ĝi estis alta kun longa kolo. Tiu besto estis _____.

Manjo kaj ŝia avo iris plu kaj ili alvenis kaĝon, kie estis gajaj bestetoj. Ili saltadis de branĉo al branĉo, ludis moke, aŭ kombis la hararojn unu al la alia. Oni diras, ke tiuj bestoj similas al la homo, ĉar ili estas _____.

Manjo ekvidis gigantan, grizan beston kun longa nazego kaj kriis: „Rigardu avĉjo, tio estas _____.“

Apud la lageto kun varmeta akvo sunumis timiga kaj danĝera besto. Tio estis _____.

Kompreneble ili ankoraŭ vidis plimulte da bestoj. Ĉu vi konas ilin?

Almozpetanto

Irante sur strato mi renkontis almozpetanton. Li aspektis kompatinde. Liaj vangoj estis malgrasaj, nur liaj grandaj, nigraj okuloj brilis, petante de mi iom da forintoj. Li jam delonge ne manĝis – li diris – unu peceto da pano plezurigus min.

Mi demandis: „Kial vi almozpetas?“

Li alrigardis min kaj malgaje diris: „Ĉar mi estas malriĉulo.“

„Se vi laborus, vi povus perlabori. Se vi havus monon, vi ne devus almozpeti.“

Li cinike ĵetis siajn okulojn al mi. „Kie mi trovas laboron?“

„Certe iu labordonanto volonte dungus vin. Kiu volas, tiu trovas laboron.“

Li ekridis. „Rigardu min! Ĉu mi estas tiu viro, kiun serĉas labordonantoj? Ne ridigu min!“

Eble li pravis - mi pensis – kaj mi provis konvinki lin: „Se vi lavus kaj razus, entute vi ŝanĝigus...“

Li abrupte interrompis mian predikon: „Homo, kie vi vivas?“

Efektive, kie mi vivas? Mi komencis mediti. Tiu ĉi viro estas malesperiĝinta. Mi volas konvinki lin, kiom mi ankaŭ ne kredas. Miloj kaj dek miloj da laboristoj estas maldungitaj kaj familiojn minacas tragedio, tamen mi volas konvinki almozpetanton, ke li serĉu laboron.

Ja, se mi atenteme rigardus lin, mi devus vidi, ke mia babilanto havas laboron. Li estas almozpetisto. Li mem entreprenas kaj kuraĝe staras ĉe la stratangulo kaj almozpetas. Mi komencis kalkuli kiom da forintoj li povas perlabori ĉiutage?

Se ĉiu preteriranto donas al li nur unu forinton, tiam dum ok horoj preteriras almenaŭ tri mil homoj. Ni ne forgesu, nia almozpetanto „deĵoras“ en la centro de la urbo apud granda magazeno. Mi mem vidis per miaj propraj okuloj, foj-foje oni ĵetis cent aŭ ducent forintojn en ĉapelon. Se li estas sufiĉe lerta, tiam ĝis vespero en la ĉapelon li kolektos almenaŭ tri mil forintojn. Obligante ĝin per tridek, ĉar li staras tie ankaŭ sabate kaj dimanĉe, tiam fine la sumo superas naŭdek mil forintojn. (Mi devas rimarki, en Hungario simpla laboristo perlaboras malpli ol kvindek mil forintoj.) Nia almozpetanto ne pagas impostojn, eĉ de tempo al tempo li ricevas tagmanĝon kaj alian socialan helpon de la urbo.

Estas logike, kial elektas senhonte multaj homoj la almozpetadon.

Kompreneble tiu ĉi fenomeno ne estas ĝenerala, ĉar multaj almozptantoj apenaŭ ricevas iom da mono kaj krom tio diversaj bandoj, kiuj vivas el la almozpetantoj, prirabas ilin.

Tamen estas pripensinde, ĉu nur la unusola ebleco estas la almozpetado, aŭ ekzistas ankaŭ alia solvo?

Vojo al Eŭropo

Ĉu Esperanto prosperos en nova Eŭropo aŭ ĝi formortos kaj ĝi estos forgesita, kiel multaj lingvoj?

Estus bone kredi, ke Zamenhofa lingvo transvivos ĉiujn malfacilaĵojn kaj alvenos tempo, kiam ĝi iĝos la dua gepatra lingvo de la homaro.

Ĉu la homaro estas maturiĝanta por akcepti ĝin aŭ stulte batalos kontraŭ ĝi?

Eble Esperanto estis eltrovita tro frue. Ankoraŭ sur la terglobo ne solviĝis multaj problemoj. Ekzemple ni homoj ne povas liberiĝi de la militoj. Ni kredas – la problemoj plej ofte estas solveblaj nur per armiloj. Ankoraŭ milionoj da homoj malsatmortas, kvankam Tero povus nutri la tutan loĝantaron, se la produktaĵoj kaj aliaj estus dividitaj juste.

Ni esperantistoj ofte estas akuzitaj, ke ni troigas lingvan problemon. Ja, la angla lingvo sukcese plenigas la rolon de monda lingvo. Ankaŭ en nova Eŭropo ĝi iĝos la helplingvo per kiu diverslingvaj homoj komunikos...

Sed ni ankoraŭ ne scias respondon. Fakte ni ekpaŝis la vojon al Eŭropo kaj iutage ni alvenos, sed neniu scias, kiel ni komprenos unu la alian.

Sed antaŭ ni, geesperantistoj, la pordo jam estas malfermita.

Tri artikoloj el „LAŬTE!“ – **dumonata liberesprimilo por progresemluloj,**

renne.chassard@wanadoo.fr

Fabelo pri la racio - de Erich Kästner*

Iam estis simpatia maljuna sinjoro, kiu havis la malbonan kutimon, ke de tempo al tempo li inventis raciajn aferojn. Nome: malbona kutimo tio iĝis nur tial, ke tion elpensitan li ne retenis por si mem, sed li kutimis tion prezenti al fakuloj. Ĉar li estis riĉa kaj malgraŭ siaj raciaj ideoj li estis ankaŭ respektata, fakuloj devis aŭskulti lin tre pacience, spite al siaj grincantaj oreloj. Kaj certe por fakuloj ne ekzistas pli terura turmento ol ridetante aŭskulti iun saĝan proponon. Ĉar la racio, tion ja ĉiu scias, simpligas malfacilajn problemojn tiamaniere, ke al tiuj fakuloj ili aspektas suspektindaj kaj tiel nekredablaj. Kion do, tiel oni demandas sin kune kun ili, tiuj kompatinduloj povus fari se regus ne ili, sed anstataŭe la racio! Do, jen.

Iutage la simpatia maljuna sinjoro estis avizita dum iu kunsido, en kiu partopenis la plej gravaj ŝtatestroj de la mondo por, tiel oni eksciis, forigi la surterajn disputojn kaj malfacilaĵojn. Granda Dio! ili pensis. Kiu povas antaŭvidi, kiom hodiaŭ denove li planas por ni kaj per sia stulta racio! Kaj ili petis lin eniri. Li venis, riverencis iomete eksmode kaj eksidis. Li ridetis, ili ridetis. Fine li ekparolis.

„Karaj sinjoroj kaj ĉefŝtatestroj,“ li diris, „mi havis, tiel mi kredas, utiligeblan ideon: Oni kontrolis ĝin laŭ ĝia praktika uzebleco; mi deziras prezenti ĝin al via rondo. Bonvolu aŭskulti min. Vi ne ŝuldas tion al mi, sed al la racio.“ Ili kapjesis, kontraŭvole ridetante, per siaj ŝtatestraj kapoj, kaj li daŭrigis: „Vi intencas certigi al viaj popoloj trankvilon kaj pacon. Tio unuavide kaj laŭ raciaj konkludoj povas signifi, kion ajn malsamaj povus esti viaj ekonomiaj

opinioj, ke vi celas la kontenton de ĉiuj homoj sur la tero. aŭ ĉu mi eraras tiurilate?“

„Tute ne!“ ili reagis. „Absolute ne! Kion vi pensas pri ni, simpatia maljuna sinjoro!“ - „Kiel bele!“ li respondis. „Tiuokaze via problemo estas solvita. Mi gratulas al vi kaj al viaj popoloj. Veturu hejmen kaj komune asignu el la financoj de viaj ŝtatoj, en kadro de la koncerna konstitucio kaj dividita laŭ bonhavo, iun sumon. Tiun sumon mi jam petis kalkuli plej precize, kaj je la fino mi diros ĝin al vi! Per tiu sumo okazos jeno: Ĉiu familio en ĉiu el viaj landoj ricevos donace malgrandan belan vilaon kun ses ĉambroj, ĝardeno kaj garaĝo, ankaŭ aŭtomobilon. Ĉar post tio la imagita sumo ankoraŭ ne estos elspenzita, vi povas – ankaŭ tio estas kalkulita – en ĉiu loko de la mondo kun pli ol 5000 loĝantoj, konstrui novan lernejon kaj modernan malsanulejon. Mi envias vin. Mi ja ne kredas, ke materiaj aferoj reprezentas la plej valorajn surterajn havaĵojn. Tamen mi estas sufiĉe racia por kompreni, ke la paco inter la popoloj unuavice dependas de la materia kontenteco de la homoj. Dirinte, ke mi envias vin, mi mensogis. Mi estas feliĉa.“

La simpatia maljuna sinjoro prenis el sia poŝeto etan cigaron kaj ekbruligis ĝin.

La ceteraj ĉeestantoj pene ridetis. Finfine la plej supera el la ŝtatestroj ekkuraĝis paroli demandante per raŭka vocxo: „Kiom alta estas la sumo antaŭvidita por viaj celoj?“ – „Ĉu por *miaj* celoj?“ la simpatia maljuna sinjoro demandis, kaj oni konstatis el lia voĉo ioman miron. „Do, vi parolu nun!“ aldonis indigne la dua plej supera ŝtatestro. „Kiom da mono estus necesa por tiu eta ŝerco?“

„Unu biliono da dolaroj“, la simpatia maljuna sinjoro respondis trankvile. „Unu miliardo havas mil milionojn, kaj unu biliono havas mil miliardojn. Temas pri la cifero unu kun dek du nuloj“, kaj li daŭrigis fumi sian etan cigaron.

„Vi estas absolute idiota!“ iu kriis. Estis ankaŭ unu el ŝtatestroj.

La simpatia maljuna sinjoro eksidis rekte kaj rigardis mirigite al la kriinto. „Kiel vi venas al tiu ideo?“ li demandis. „Kompreneble temas pri multe da mono. Sed la lasta milito kostis la tute saman, kiel diras la statistiko.“

Aŭdinte tion, la ŝtatestroj kaj ĉefŝtatestroj okazigis tondran ridegon. Estis vera kriegado. Ili frapis la proprajn kaj najbarajn femurojn, ili kriaĉis kaj forviŝis siajn larmojn de ridado.

La simpatia maljuna sinjoro perplekse rigardis de unu al alia. „Mi ne komprenas vian gajecon. Ĉu vi bonvolas klarigi al mi, pri kio vi tiom amuziĝas? Se longa milito kostis unu bilionon da dolaroj, kial do longa paco ne povas esti samvalora? Kio do, bonvolu diri al mi, estas tiom ridiga?“

Nun ili ridadis ankoraŭ pli laŭte. Estas vere infera ridado. Unu el ili ne povis resti sidanta. Li eksaltis, firme tenis siajn dolorajn flankojn kaj kriis per siaj lastaj fortoj: „Vi estas vera stultulego. Milito – milito estas ja io tute alia!“

La ŝtatestroj, la simpatia maljuna sinjoro kaj ilia gaja konversacio estas plene inventitaj. Ke la milito kostis unu bilionon da dolaraj kaj kiom aliflanke oni povus fari per la sama sumo, estas tamen plena vero. Pri tio informis artikolo de *Frankfurter Neue Presse* (Frankfurta Nova Gazeto) citante usonan statistikon.

*Erich Kästner naskiĝis en 1899 kaj mortis en 1974. Li verkis multajn poemojn, librojn, precipe tre famiĝintaj infanlibrojn, ekzemple *Emil kaj la detektivoj*. Pro lia politika opinio liaj libroj estis forbruligitaj en 1933, ĉar la nazioj opiniis ilin „demoraligaj“. Li estas aŭtoro de tre multaj tekstoj kontraŭ milito.

Laŭ mia opinio tiu teksto, verkita antaŭ pli ol 60 jaroj! (marto 1948) estas kaj restas aktuala ĝis hodiaŭ – bedaŭrinde! (Noto de la tradukintino: Nora Caragea, DE)
numero 162 novembro 2002

La manoj
Gbelo Koffi

Mi ofte manĝas kun mia filino Aminda. Iam, dum la maĝado, ŝi rigardis min kaj diris: „Fi, Koffi, vi manĝas per la maldekstra mano. Ankaŭ mi tiel faru.“ Mi respondis: „Ne faru tiel, ĉar mi manĝas kiel vi, ne per la maldekstra mano, sed per la dekstra.“ Ŝi tute ne tion kredis. Poste ŝi sidis antaŭ mi kaj ni manĝis el la sama telero. Kiam du homoj sidas vizaĝ-al-vizaĝe, la dekstra mano de unu kaj la maldekstra de alia troviĝas ĉe la sama flanko. Tiel Aminda kredis, ke mi manĝas per la maldekstra mano.

Nun la probemo estas:

„Ĉu oni ne manĝu per la maldekstra mano?“

En nia medio la maldekstra mano estas ege malŝatata. Ĝi faras malbelajn agojn: viŝado de la anuso post fekado, portado de fekaĵoj, tenado de nemanĝindaĵojn ktp. Tial oni manĝu ne per ĝi, sed per la dekstra. Tiu ĉi faras ĉiujn aliajn taskojn: manĝi, skribi, doni ion al iu, frapi, saluti, trinki, labori ktp. La maldekstra povas tamen helpi al la dekstra, kiam tiu ĉi sola ne povas fari taskojn. Se iu estas frapita per la maldekstra mano, tiun oni konsideras malpurigita, kaj tiel necesas repurigi lin. Same oni ne tuŝu iun per maldekstra piedo. Antaŭe kaj nun en multaj vilaĝoj, en lernejoj, oni neniam permesas, ke lernantoj skribu per la maldekstra mano. Neniam per la maldekstra mano oni ricevu ion de iu, aŭ donu io al iu.

Aminda vivas en medio, kie la maldekstraj piedo kaj mano estas konsiderataj kiel malŝataĵoj, malpurigaĵoj. Tial, kiam ŝi kredis, ke mi manĝas per la maldekstra mano, ŝi ne estis tute kontenta.

Gbelo Koffi

LAŬTE!, numero 150, novembro 2000.

Versoj nostalgiaj

Dominique Sébillotte (1.12.1997)

Ankoraŭ juna hieraŭ estis mi kaj am´ en kor´ mia kantis,
Same kiel belan vinberaron bluan vivon mi mordegis
Kaj vinon novan de sun´ somera brunruĝigitan ŝatrinkis,
Temp´ maliceta sed esperojn frenezajn miajn forportis
Kaj al mort´ antaŭen jam paŝegas mi,
Lasante laboron de destin´ mia nefinitan malantaŭ mi.

(27.8.1997)

LAŬTE! numero 134, marto 1998.

Du ciganaj fabeloj el la libro „Faktoj kaj fantazioj“ de Marjorie Boulton

La mistera amanto

Bela junulino havis nek edzon, nek patron, nek patrinon, nek fratojn, nek fratinojn, nek iu ajn parencojn. Ĉiuj jam mortis. Do, ŝi loĝis en kabano, ekster vilaĝo, proksime de arbaro kaj neniu vizitis ŝin.

Unu vesperon, bel-aspekta vaganto frapis sur ŝian pordon: „Mi estas vaganto. Mi vojaĝis longtempe en multaj landoj. Lasu min ripozi ĉi tie. Mi vere ne povas piediri plu.“

La junulino diris: „Nu, ripozu. Mi povas disponigi al vi matracon. Kaj ĉu vi deziras manĝi aŭ trinki ion?“

Li manĝis kaj trinkis kaj baldaŭ li kuŝiĝis sur la matraco, dirante: „Nun vere mi dormos denove, mi ne dormis dum longa tempo.“

„Kiom longe?“

„Ĉarmulino, mi dormas nur unu semajnon dum jarmilo.“

La junulino ridis. „Kia ŝerco! Vi vere estas amuza blagulo!.. He, li jam endomiĝis.“

Leviĝinte matene la vaganto diris: „Vi estas tre bela junulino. Se vi permesos, mi povos resti kun vi ĉi tie dum tuta semajno.“

Ŝi jam amis lin, tiel belaspektan kaj bonhumoran kaj volonte ŝi konsentis.

Pasis tago kaj nokto kaj tago.

Meze de la nokto la junulino vekiĝis kun krio kaj vekis karulon.

„Ho, mia kara! Mi havis tre malbonan sonĝon. Mi sonĝis, ke vi estas malvarma kaj blanka kaj ni veturas kune en belega kaleŝo. Sed trenis ĝin ne ĉevaloj, sed ses blankaj birdoj. Vi prenis grandan kornon kaj ludis strangan melodion kaj alvenis grupo de mortintoj kaj ili akompanis nin. Vi estis ilia reĝo.“

Li diris nur: „Estis tre malbona sonĝo.“

Sed baldaŭ li leviĝis.

„Kara knabino, mi devas foriri. Dum longa tempo neniu mortis tra la tuta mondo. Adiaŭ min.“

La junulino ekploris: „Kial? Ne, kara, ne foriru. Restu kun mi!“
„Dio vin protektu! Mi nepre devas foriri.“
Li etendis sian manon por adiaŭi, sed ŝi kaptis ĝin, ploregante: „Kara, kara viro, kiu vi estas?“
„Tion scii, estas morti.“
„Diru al mi, kiu vi estas!“
„Vane vi demandas. Mi ne diros al vi, kiu mi estas.“
„Kara, mi estas preta suferi kun vi, sed nur diru al mi vian nomon.“
„Do, bone. Vi venos kun mi. Mi estas Morto.“
La junulino unufoje tremegis kaj mortis.

Preĝejo el fromaĝo

Antaŭ longa tempo la ciganoj havis propran preĝejon, belan, el griza ŝtono kaj la serboj havis preĝejon el fromaĝo.

Serbo vizitis ciganan ĉefon: „Kial ni ne interŝanĝu niajn preĝejojn?“

„Sed estus interŝanĝo malbona por ni ciganoj. Ni ne volas fordoni nian ŝtonan preĝejon por ricevi preĝejon nur el fromaĝo!“

„Sed ni povas doni monon, multan monon, kompanse pro la malpli alta valoro de nia fromaĝa preĝejo.“

Aŭdinte la vorton *mono*, la cigano estis preta negoci. La serbo ion marĉandis, sed finfine ili interkonsentis pri la kompenso. La serbo kolektis multan monon, sed ankoraŭ mankis tridek dinaroj. Sed la cigana ĉefo konsentis, ke, ĉar ne estas granda sumo, la ciganoj povos iomete atendi ĝin.

Do, la serboj alproprigis al si la belan, ŝtonan preĝejon de la ciganoj kaj la ciganoj iris al fromaĝa preĝejo.

Kiam ciganoj staris tie kaj ĉirkaŭrigardis, unu malsata cigano derompis peceton da fromaĝo kaj komencis manĝi ĝin. La aliaj tre koleris kaj komencis tiri kaj bati lin.

„Ne... Ne... Fratoj! Kiel ataki min? Mi prenis nur peceton por gustumi!“ kaj li proponis pecetojn al aliaj.

Kiam la ciganoj gustumis la fromaĝon, ĝi gustis tiel bonege, ke ili ĉiuj rompis pecojn, rompadis... kaj post la tempo bezonata por kunfrapi la manojn – la preĝejo malestis!

Manĝinte sian preĝejon, la ciganoj ne sciis, kie preĝi. Ili iris al serboj: „Donu al ni la restantan monon.“ Sed la serboj ne havis ĝin.

Tial la serba ĉefo sugestis: „Ni interkonsentu: ni ne havas monon kaj vi ne havas preĝejon. Vi rajtas preĝi en nia preĝejo, ĝis ni pagos la lastajn dinarojn.“

Sed ankoraŭ nun la serboj neniam pagis sian ŝuldon. Tial la ciganoj ankoraŭ rajtas preĝi en serbaj preĝejoj... kaj la ciganinoj almozpeti de domo al domo!

El libro **Faktoj kaj fantazioj** de Marjorie Boulton, komisiita de UEA por tiuj, kiuj apartenas al la kategorio *progresantoj*, kvankam ne eblas difini tiun kategorion kun zoologia precizeco.

Noto

Ciganoj ne ŝatas la vorton „cigano“.

Laŭ NOVA PIV la vorto „romao“ estas konsilinda. Tamen ĉarma romaoino ne sonas tiel bele

kiel ĉarma ciganino precipe en la kantoj.

Ciganoj certe mem solvos sian propran nomon en Esperanto kaj ni akceptos ĝin.

Tagoj kaj semajnoj

Ne ĉiuj konsideras la unuan tagon de la semajno lundo. Angloskala kulturo konsideras la unuan tagon de la semajno dimanĉo kaj muzulmanoj sabato.

Eĉ difini tion, kio estas tago, estas malfacile. Tago, kiel 24 horoj, estas difino moderna kaj multaj lingvoj, anstataŭ adopti tute novan vorton por priskibi tiun periodon, daŭre uzas la vorton tago. Por multaj la tago komencas, kiam suno aperas, do, daŭro de la tago varias dum tuta jaro.

La anglaj kaj germanaj nomoj por tagoj devenas el Skandinavio, kie estis origine uzita kvin-taga semajno. La skandinavoj fondis siajn nomojn sur greka kaj romiana mitologio: Woden kaj Merkuro (ambaŭ dioj de milito) kaj Friggs kaj Venuso (ambaŭ diinoj de amo). Sabato ankoraŭ hodiaŭ en Islando, Svedio kaj Danio estas konata kiel „bantago“ (Laugardagur, Loerdag), ĉar oni ne povis trovi teŭtonikan ekvivalenton por romia Saturno – dio de agrikulturo. La problemo estis solvita laŭ romianaj soldatoj, kiuj regule banis sin je tiu tago.

La sep-taga semajno devenis el okcidenta Azio kaj ĝi disvastiĝis al Eŭropo kaj poste al norda Afriko. En aliaj partoj de Afriko oni trovas tri, kvar, kvin, ses kaj ok-tagajn semajnojn. La nombro de la tagoj korespondas al nombro de merkatoj en diversaj areoj. Fakte vorto „semajno“ estas la sama kiel merkato.

Ne ĉiuj lingvoj havas specialajn nomojn por la tagoj de la semajno. En multaj afrikaj lingvoj, ekzemple svahila, oni simple diras: unua tago, dua tago... Tamen, ilia unua tago ne ĉiam korespondas al nia unua tago, ĉar ĝi ofte estas sabato. Plimulto da antikvaj civilizacioj – egipta, babilona, majaa, ĉina ktp. – ne havis koncepton de semajno. Kontraŭ ili havis ciklojn de tagoj – dudek tagoj por majaa kaj aztekaj, anstataŭ sep tagoj eŭropaj.

Laŭ Maria José Alvarez Faedo
Eventoj n-ro 229/2002.

Luna kaj suna kalendaroj

Dum ĝenerala kalendaro dependas de la Suno – jaro egalas tempon, kiun bezonas la Tero ĉirkaŭiri la Sunon (365,26 tagoj) – la hebrea kalendaro estas bazita je la Luno.

Ĉia ĉefa tempounuo estas luna monato, la periodo, dum kiu la Luno rondiras la Teron. Tio daŭras proksimume 29,5 tagojn. Tial la hebreaj monatoj havas alterne 29 kaj 30 tagojn kaj la tuta jaro 354 tagojn.

Kiun kalendaron oni uzas nuntempe en Israelo?

Ŝtato, komerco kaj ĉiutaga vivo kutime uzas la ĝeneralan sunkalendaron. Sed por judaj festoj, kiuj estas ŝtataj ripoztagoj kaj ankaŭ por fiksi lernojarojn kaj por festi la religiajn datrevenojn, oni uzas hebrean lunkalendaron.

Ĉar la luna jaro havas 11 tagojn malpli ol la suna, akumuliĝas malfruo. Por korekti la daton laŭ la jaraj sezonoj oni aldonas ĉiun trian jaron kroman monaton kaj tiam la jaro havas 13 monatojn. Tio estas iom simila al la aldono de unu tago al februaro ĉiun kvaran jaron. Pro tiu korektado la judaj festoj okazas ĉiam proksimume en la sama sezono, sed ne precize en la sama dato laŭ suna kalendaro. La diferenco inter du kalendaroj varias kun ciklo de 19 jaroj.

Laŭ hebreaĵoj la tago komenciĝas, kiam sur ĉielo aperas tri unuaj steloj.

Amri Wandel, Israelo.

El la dosiero mane skribita, donace ricevita el Belgujo, de amikino Francine

Mensoga lingvo

La lingvo estas instrumento per kiu oni false ludas sur ĉiuj kampoj de la homa vivo. Por kaŝi la krudan realon oni uzas plibeligajn vortojn, duonverojn kaj mensogojn. Ne ĉiam publiko komprenas la veran signifon de vorto aŭ frazo. Oni laŭdas informojn aŭ ĝojas pri novaĵoj kiuj, se diritaj per aliaj vortoj estus plorigaj.

Tre misuzita estas la vorto „produkti“. Nuntempe oni produktas ĉion ajn. Ekzemple oleokompanio informas, ke ĝi en difinita periodo produktis milionojn da bareloj da nafto. Kvazaŭ la mondo pliriĉiĝus per tiu naftokvanto. La vero estas ja la malo! Esprimate per aliaj vortoj, la sama informo povus teksti jene: „El la banko de naturo, banko kies kapitalo estas limigita kaj kiu ne donas rentumon, ni forprenis milionojn da bareloj da nafto kaj tiamaniere malfaciligis la vivkondiĉojn por niaj infanoj kaj iliaj posteuloj.“

En alia speco de kruda misinformado oni uzas la vorton „senkosta“, „donaco“, „rabato“ kaj simile. Ekzemple: firmao ofertas en granda reklamkampanjo, ke ĉiu, kiu aĉetas televidaparaton, ricevas senkoste

radioricevilon. La vero estas, ke la aĉetanto pagas ne nur la televidaparaton, sed ankaŭ la radioaparaton, kiun li eĉ ne deziras havi. Kaj krome la aĉetanto kontribuas al la pago de la reklamkostoj. Tia reklamo per rabatkuponoj, ekstraj premioj kaj donacoj, kiu konstante plenigas la leterkestojn kaj turmentas la detalkomercistojn, nur kostas monon, pliriĉiĝas la reklamentreprenejoj kaj ŝtelas monon de la konsumantoj. Estas ja ili, kiuj fine devas pagi ĝin. Ke la plimulto komprenas la blufon en la reklamo montras la fakto, ke en Svedio nur 3 elcentoj de l' disdonitaj rabatkuponoj estas uzitaj. Ĉiam, kiam ni legas aŭ aŭdas informojn kaj novaĵojn, ni devus kritike ekzameni la veran sencon de ilia enhavo. Precipe, se la informo venas „desupre“, aŭ „de eksperto“, ni atentu, ĉar ili havas apartan lerton pri la maniero kiel kaŝi la veron.

Defroniitaj

Butikisto en Novjorko koleris pro multaj butikaj ŝtelistoj. Ili kaŭzis al li gravajn perdojn. Li fiksas sur la muron grandan afiŝon, kiu anoncis:
BUTIKAJ ŜTELISTOJ ESTOS DEFROSNITAJ !

Post kelkaj semajnoj iu demandis al butikisto: „Kio signifas tiu defrosniita?“

Li respondis: „Mi tute ne scias, sed ekde la ekmonro de tiu afiŝo, ŝtelado el mia butikoj malpliigis sesdek-procente.“

La arto reklami

Du bakistoj havis butikojn en unu strato. Unu metis grandan afiŝon sur sian fenestron: **ni vendas la plej bonan panon en la mondo.**

Rivalo momente koleris, poste metis sur sian fenestron afiŝon malpli grandan, malpli laŭtkoloran: **ni vendas la plej bonan panon en ĉi tiu strato.**

Blanka aŭ rozkolora

Usonano volis vendi salmokaron en skatoloj, sed temis pri specio de salmo, kies karno estas blanka. Homoj, kiuj atendis, ke salmokarno estu rozkolora, ne volis aĉeti. Ĉu kolorigi la karnon? Ĉu presigi sur la etiketon sciencan klarigon? Ĉu bankroti?

La komercisto presigis sur etiketojn: „Aŭtentika blanka salmokarno. Ni garantias, ke ĝi ne ruĝiĝos en la skatolo.“

Ĉiuj miloj da skatoloj oni disvendiĝis.

Stranga testamento

Irlanda riĉulo mortis en la jaro 1769. Notario kunvokis la heredontojn. Li komencis laŭtlegi: „... al mia bofratino la kvar malnovajn ŝtrumpojn sub mia matraco dekstre, al mia nevo Miĥaelo du neparajn ŝtrumpetojn kaj verdan noktan ĉapon; al leŭtenanto Johano Ŝtono unu bluan ŝtrumpon kun mia ruĝa mantelo; al mia kuzino Barbara malnovan boton kaj poŝon el ruĝa flanelo, al Anna mia mastrumistino mian difektitan akvokruĉon...“

La diversaj personoj ekkoleris, ne nur por seniluziigoj post esperoj, sed pro superflujaj humiligoj...

... ĝis Anna indigne piedbatis tiun difektitan kruĉon kaj ekfalis ormoneroj. Tiam ĉiuj esploris kaj trovis, ke la ŝajne ofendaj objektoj estas plenaj de mono.

Dua stranga testamento

Franca dukino, kiu mortis en la jaro 1776, preskribis detale sian multekostan enterigan ceremonion. Inter aliaj ekscesoĵ ŝi ordonis, ke oni portu ŝian kadavron per solena procesio kvarcent kilometrojn al la enteriga loko, kun ĉiutaga diservo ĉe survoja haltejoj kaj ducent torĉportantoj oficantaj tra la tuta vojo.

La dukino tamen testamentis tre bonajn mondonacojn kaj pensiojn al siaj geservantoj – sed sub kondiĉo, ke ĉiu loĝu aparte de ĉiuj aliaj, kaj ŝi detale preskribis la loĝlokojn.

Kial? Ĉar ŝi deziris ke ili ne klaĉu kune pri ŝi post ŝia morto!

Tasko de Tamara Popova el la revuo „SENNACIULO“, junio 2001

Tasko: Kiom da tradukistoj kaj interpretistoj devas ĉeesti traktadon de 13 reprezentantoj el diversaj landoj, kiuj ne parolas esperante?

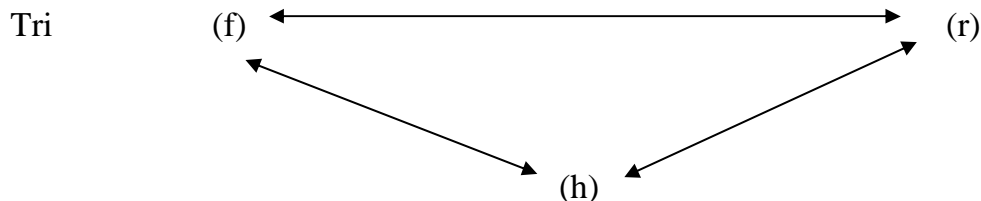
Kondiĉo: tradukistoj parolas la gepatran kaj unu fremdan lingvon.

Solvado:

1. Por komunikado necesas du homoj, ekzemple ruso + franco. Ruso ne parolas la francan, franco ne parolas la rusan. Kiom da tradukistoj ili bezonas?

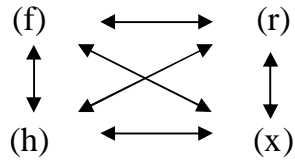
Unu tradukiston scipovanta rusan kaj francan. (f) ↔ (r)

2. Aperas ankoraŭ unu homo el Hispanio – do, tri homoj. Kiom da tradukistoj ili bezonas?

3. Se estas kvar homoj – oni bezonas 6 tradukistojn

4. Se estas kvin (5)– oni bezonas dek (10)
5. Se estas ses (6) – necesas havi dek kvin (15)
6. Se estas sep (7) – devas esti dudek unu (21)
7. Se kunvenas ok (8) – oni bezonas dudek ok (28)
8. Se venas naux (9) – oni bezonas tridek ses (36)
9. Se estas dek (10) – tradukistoj devas esti kvardek kvin (45)
10. Se estas dek unu (11) – oni bezonas kvindek kvin (55)
11. Se estas dek du (12) – oni bezonas sesdek ses (66)
12. Se estas dek tri (13) – oni bezonas sepdek ok (78)

Konkludo:

$$X = \binom{13}{2} * (13 - 1) = 78$$

Se estas 13 diplomatoj, ili bezonas 78 tradukistojn por demokrate trakti.

Noto: Se ili uzus Esperanton – ili bezonus nur 13 tradukistojn. Krome, Esperanto estas facile lernebla, do diplomatoj eĉ parte povus bone kompreni pri kio temas, ili povas havi sian tradukiston kontinue apud si.

Noto: Se alvenus pluraj nacioj, ĉu vi povas kalkuli? Ekzemple 25? (Tio okazos eble en la jaro 2004.)

Respondo: Jes. Oni bezonos 300 tradukistojn por unu komuna trakto.

Noteto: Se iu estas bonega fakulo, fakte ne povas samtempe esti bonega lingvisto, eĉ multlingvisto. Krome, nun provu kalkuli tradukistojn en EU parlamento...